

Mušterske bukve škofjeloškega tkalca

O vzorčni knjigi Jožefa Bernika iz leta 1878

Spomladi leta 1998 sem ob pripravi prispevka o tkanju in vzorcih lanenih tkanin »naletela« na rokopisno knjigo vzorcev tkalskega mojstra Jožefa Bernika, ki jo hrani Loški muzej v Škofji Loki v svojem arhivu.¹ V evropskih deželah so bile tovrstne knjižice od 17., še bolj pa v 18. in 19. stoletju razmeroma pogoste.² Za slovenske razmere pa pomeni to izredno pomemben in (zazdaj) edini znani vir te vrste. Zato zasluži več kot le kratko omembo v tematsko širšem članku³.

»Mušterske bukve« je leta 1940 Muzejskemu društvu v Škofji Loki predal Janez Humer⁴, ob delitvi društvenega gradiva po 2. svetovni vojni med Loški muzej in Zgodovinski arhiv v Škofji Loki pa so »Bukve« prišle v muzejsko ustanovo.

Jožef Bernik je bil rojen 7. aprila 1847 v Hosti pri Škofji Loki.⁵ Kdaj se je priselil v Škofjo Loko in kdaj je začel svojo obrt, ni znano, vendar ga naslednji znani vir (popisnice prebivalstva iz leta 1890) navaja kot samostojnega tkalca in hišnega gospodarja (točneje, polovinskega lastnika, saj si je hišo in drugo posest lastninsko delil s svojo ženo Margareto⁶ – drugje Meto oz. Marjeto – Bernik, rojeno Zobec) hiše na naslovu Mesto 8, po letu 1930 Klobovsove ul. 8, po 2. svetovni vojni pa Klobovsove ulice 9.⁷ V tem času je na istem naslovu vpisana tudi Agnes Humer, rojena Zobec, Bernikova svakinja, po poklicu šivilja; vdova z dvema sinovoma: Johanom (roj. l. 1885) in Franzem (roj. l. 1884). Jožef in Marjeta nista imela otrok, zato je bila posest tik pred Jožefovo smrtjo, 28. 11. 1902⁸, najprej v celoti prepisana na Marjeto⁹, leta 1921 pa z izročilno pogodbo na Janeza Humra¹⁰, nečaka Marjete in Jožefa Bernika. Marjeta je umrla leta 1924.¹¹ Ime Janeza Humra, roj. 1885, navajajo za hišnega gospodarja Klobovsove ulice 8 še popisnice prebivalstva za leto 1931, po nekaj letih pa je hiša prešla v druge roke.¹² S tem je pojasnjena sorodstvena povezava tkalca Jožefa Bernika in Janeza (v popisnicah prebivalstva iz l. 1890 še Johana) Humra, zaslužnega za to, da se je vzorčna knjiga njegovega strica ohranila v Loškem muzeju.

»Mušterske bukve« so vezana knjižica s trdimi platnicami (24x15,3 cm) z ročno risanimi tkalskimi vzorci in Bernikovim spremnim komentarjem, ki razčlenjuje,

Naslovnica vzorčne knjige iz leta 1878

poučuje in dopolnjuje risane zapise. Šestdeset oštevilčenih in šestnajst (v tekstu sedemnajst) neoštevilčenih vzorcev je Bernik razporedil v pravcati sistem: skupine vzorcev so smiselno ločene med seboj glede na potrebno število podnožnikov, težavnostno stopnjo izdelave in namenskost tkanin. Listni damastni vzorci¹⁴ so po tkalčevih besedah namenjeni za tkanje brisač, serviet in namiznih prtov. Vzorce »na špancier«¹⁵ priporoča tkati v dveh različnih barvah, namenjeni so za efektnejše tkanine za obleke in tekstilne tapete (po vsej verjetnosti tudi za tapecirano pohištvo).¹⁵ Vsak vzorčni list je opremljen s tehničnimi zahtevami oz. napotki za snovanje («navlaka») in stopanje («hoja»), posamezni vzorci ali skupine vzorcev pa še z različnimi različicami, ki jih v istem vzorcu nudi različna izbira keprove ali atlasove vezave – privez («žnora»), od česar je odvisen tudi končni videz tkanine.

Dodana je tudi tabela («kazalo») za prejo in greben pri posameznih vzorcih, torej debelino oz. finost niti osnove in votka ter gostoto grebena; oboje je pomembno za gostoto tkanja, s tem pa tudi za debelino oz. tankost izdelka.

Struktura vzorcev določa zahtevane priprave (statve) na eni in znanje na drugi strani, če naj bi tkani izdelek ustrezal. Vzorcem iz Bernikove knjižice bi po obeh kriterijih lahko sledili le profesionalni tkalci. Ročno tkanje se je še vse 19. stoletje izvajalo na eni strani kot domača, hišna dejavnost (v smislu avtarkije, le za potrebe družine), lahko pa je bila to poklicna dejavnost za potrebe drugih (domača ali profesionalna obrt). Kmečko hišno ali obrtno tkanje se je izvajalo na relativno enostavnih tkalskih pripravah¹⁶, ki so omogočale tkanje platnenih in nekaterih keprovih vezav. Profesionalni tkalci so delali na statve z 8, 12, 16 listi in ustreznimi podnožniki.¹⁷ Ob znanju, ki so ga ti tkalci pred mojstrsko stopnjo morali obvladati, so jim statve omogočile izdelovati celo vrsto vzorčnih tkanin. Njihovo delo je potekalo – v tem so se med drugim tudi ločevali od kmečkih tkalcev, ki so izdelovali večje količine platna za prodajo že vnaprej in so pomenili močno konkurenco – po naročilu.¹⁸

Bernik je svoj sistem vzorčnih predlog sklenil s »Podukom za use Muštre« – s povzetki in pregledom celote ter splošnimi napotki za tkanje. Prav ta del nam da slutiti, da vzorčne knjižice Bernik ni sestavil tako pregledno in natančno samo zase, ampak tudi ali predvsem za druge: lahko bi bil katalog vzorcev, po katerem bi stranke izbirale naročilo, a bolj verjetno se zdi, da je strnil svoje izkušnje in jih namenil morebitnim vajencem oz. naslednikom v tkalski obrti. Kaj je Jožefa Bernika, tkalca, za katerega niti ne vemo, v kakšnem obsegu in kako dolgo je svojo tkalsko obrt sploh opravljal, gnalo v tako – za povprečnega obrtnika gotovo nenavadno – dejanje, ni jasno. Obdobje njegovega otroštva, vajenstva in pomočništva, je ostalo zazdaj nepojasnjeno. Obrti se je po vsej verjetnosti učil še na star, klasičen način, saj je bila obrtnonadaljevalna šola v Škofji Loki ustanovljena šele leta 1888.¹⁹ V tistem času je bil Bernik zagotovo že izučen tkalec. Če bi nam viri potrdili, kje je Bernik preživel svojo pomočniško dobo²⁰, bi bil s tem nakazan eden od možnih virov poznavanja vzorcev iz njegove vzorčne knjige. Tudi meddeželna trgovina in sejmarstvo kot priljubljena načina trgovanja in kupovanja sta v evropskem prostoru, še močnejše pa v okviru tedanjih avstroogrskih dežel, ponujala dovolj možnosti za pretok materiala, izdelkov, a tudi informacij, novosti in znanj.²¹ Po drugi strani pa je v

tem času obstajalo vsaj nekaj tiskanih vzorčnih predlog za tkalce; leta 1783 je bila v Nemčiji ponatisnjena že četrta izdaja tkalske knjige z vzorčnimi predlogami.²² ki velja za najzgodnejšo tiskano vzorčno knjigo za tkalce v muzejih celinske Evrope.²³ Ni pa bila edina.²⁴ Tovrstne publikacije so nedvomno vplivale na tkalske obrtnike, saj so vzorci v evidentiranih ročnih vzorčnih knjigah evropskih tkalcev ne le podobni, ampak celo identični.²⁵ Tiskane predloge so bile očitno redke in težje dostopne, ponujale so predvsem likovno podobo vzorca, ki so jo tkalci v svojih vzorčnih knjižicah opremili s tehničnimi podatki, potrebnimi pri tkanju. Prav ti zapisi se med seboj do neke mere ločijo, bodisi glede na individualni način zapisovanja posameznega tkalca, bodisi da gre pri tem za različna obdobja zapisovanja. Tudi tehnični jezik pozna namreč razvojne spremembe, zato so starejše vzorčne knjižice težko -berljive- (razumljive v tehničnem smislu) celo za sodobne tekstilne tehnologe. Veliko mero podobnosti vzorcev, ki izhajajo iz pravokotnih in diagonalnih linij, pa narekuje sama tehnika tkanja. Enake elemente je zato moč najti v časovno in prostorsko zelo oddaljenih vzorcih, pri čemer bi bil neposredni prenos pač težko razložljiv.²⁶

Vira, ki je neposredno ali posredno vplival na tkalca Jožefa Bernika, žal ne poznamo. Lahko pa ugotovimo vrsto podobnosti, če ne kar istovrstnosti, že ob bežni primerjavi Bernikovih vzorcev z vzorci iz tujih vzorčnih knjig in vzorci z muzejskih tekstilij.²⁷

Jožef Bernik je umrl v starosti petinpetdeset let; to in že omenjena predsmrtna pogodbeni predaja lastnine govorita o njegovem bolezenskem stanju, čeprav se ne da ugotoviti vrste bolezni. Ob zapisu o smrti²⁸ je Bernik označen kot delavec, kar lahko pomeni, da je svojo obrt že pred časom opustil in se preživljal kot delavec v kateri od tovarn.

Bernikova knjiga vzorcev je izjemen dokument, ki priča o nivoju profesionalnega tkalskega znanja v času, ko je tekstilna industrija konkurenčno že dodobra izpodrinila obrtne izdelke. Prav tako pomemben je zaradi govorice vzorčnih oblik, opredmetenih v tistem delu naše dediščine, ki se je spričo kriterijev zbiranja in ohranjanja muzejskega gradiva domala izmaknil našim pogledom. Mikaven je tudi v pogledu jezika in pisave, posebej tehničnega izrazja in prikupne zapisovalske nedoslednosti pri pisanju istih besed. Besedilo in dobrosrčni napotki, ki jih Bernik namenja vsem »tekev-
cem«, govorijo o siceršnji avtorjevi sistematičnosti in natančnosti, kakršen je po vsej verjetnosti bil – ne le kot profesionallec (ročno tkanje zahteva ne le

Vzorec za tkanje v Mušterskih bukvah Jožefa Bernika

potrpežljivost, ampak dobršno mero natančnosti), ampak tudi kot človek. Vzorčna knjiga torej ni nastala le kot pripomoček pri njegovem delu (tkanju in ponudbi za stranke), ampak je skušal z njo strniti svoje izkušnje in znanje in jih predati drugim profesionalnim tkalcem. Zdi se, kot bi bili to zadnji poskusi upora obrtnikov proti vedno bolj grozeči (in ne navsezadnje povsem realni) industriji, morda tudi proti svobodnejši obrtni zakonodaji²⁹, ki je dovoljevala opravljanje obrti po drugih, precej nižjih kriterijih znanja in dokazil o njem.

Mušterske Bukve
Lastne Jožef Berniku
Zložene
Leta 1878.

1. Del Mušter Na Vosim Podložniku³⁰
 Vosem Pildu³¹, usak Druge Sorte kakoršniga si
 Kado poželi, Siga Lahko Zbere,
 Po svoji Volji.

Zloženi Leta 1878.

Te štir Žnore³² gredo na use Muštre na Vosem Podložniku
 katero si gdo zbere, ta prvi Dve Na Cvilih³³ ta Druge Dve na Atlas³⁴.

(Vzorci No 1 do 8)

2. Del Muster Na Dvanajst Podložniku.
 Deset Pildu usak Druge Sorte, kakoršniga
 Si Kado poželi Siga lahko Zbere
 Po svoji Volji

Zloženi Leta 1878.

Te šteri Žnore gredo na Vse Muštre Na Dvanajst
 Podložnik, ta perve Dve na Cvilih ta Druge Dve Atlas,
 Kakor gdermu Dopade Atlas ali pa Cvilih.

(Vzorci No 9 do 18)

3. Del Muster Na Šestnajst Podložniku.
 Dvajset Pildu usak Druge Sorte, Kakoršniga
 Si Kado poželi, siga Lahko Zbere,
 Po svoji Volji.

Zloženi Leta 1878.

Te šteri Žnore, gredo na Vse Muštre, Na Šestnajst Podložniku,
 Ta prvi Dve na Cvilih, ta Druge dve na Atlas, Kakoršne si gdo Zbere.

(Vzorci No 19 do 38)

Ti Mušter od No 39. do 46. So usi Schwertejlig.
 In so Tudi Na Šestnajst Podložniku, samo to je
 Razloček med tem Muštri, ino ta prvim, da so ti malo
 Bolj teški za delat kakor ta Prvi. Kateri so od

No 19 do 38 Ta pervim se pravi Lajht – Tajlig,
Tem se pa pravi Schwertajlig to so od No 39. do No (ne nadaljuje)

(Vzorci No 39 do 46)

Tabla 4 So Mušter Na Špancir⁴⁵

Od Numero Sedem in Štirideset do Numero Pedeset
So na Vosem Podložniku, od Numero ena in Pedeset
do Numero Štir in Pedeset. So Na Dvanajst
Podložniku, Od Numero Pet in Pedeset do Šestdeset
So Na Šestnajst Podložniku, usak druge sorte
Kakeršniga si kdor Želi si ga lahko Zbere po

Svoji Volji

Zloženi Leta 1878.

(Vzorci No 47 do 60)

Poduk za use Muštre

U Tih Bukvah, se nahaja Šestdeset Muštru usake
Sorte, ta pervih Vosem je na Vosem Podložniku, ti so
Za Tiščaj⁴⁶. Ta Drugih Deset je na Dvanajst Podložniku.
Ta tretih Dvajset je na Šestnajst Podložniku, usi za Tiščaj.

Ti Mušter so usi Lajhttajlig, in so prov Lahki za delat.
per usakimu Muštru, se nahaja Navlaka in pa Hoja,
kateri pazi, de ravno tako navleče kakor je per usakim
Muštru zapisano, tako se ne more pomotit, zato se

Usakimu per poroča, Dobro pazit. Na use kar je
Naprej Pisaniga, In če se use popolnoma izpolnjuje,
Tako se Ni treba obene pomote bati, Zavolo tega se
Goreče Perporoči, usakimu Tekavcu de Naj dobro pazi
Na use kar se tukej Naprej Piše, Poli so use skerbi
per Kraju, in pa tudi to je opolniti, pred usakim

Muštri Se nahajajo Po štiri žnore, ta perve dve Na Cvilih
Ta druge dve pa na Atlas, je pa use eno naj si Naveže
kakoršno si kdo zbere, samo de pazi de ravno tako na-
veže kakor je zapisano.

Ta četertič je Vosem Muštru Šwertajlig in per tih se
nahaja Navlaka, Hoja in Žnora, per usakimu Muštru
posebi. Ti Muštri so Malo Bolj težki, za delat kakor
pa Lajhttajlig.

Na 8. Petič so pa štiri mušter na Špancir je tudi
per usakim Mušter Navlaka Hoja in Žnora.

Na 12. Šestič so štiri na špancir je tudi per usakim
Mušter. Navlaka Hoja in Žnora.

Na 16. Sedmič je Šest Muštru na Špancir je tudi
per usakim Mušter Navlaka Hoja in Žnora.

Ti usi so poseben, lepi za Tapete⁵⁷. Ali pa Za
 Gvantno Blago⁵⁸. usi Mušter kar ihje na Spancier morejo bit
 delan zdvem farbam, ena More bit osnovana, ena pa za
 Votek. se posebno perporoča usakimu denaj Pazi kar je
 Pisanoga per usakim Muštru;

Vošem dober uspeh in dober napredek debise usak Dobro
 iz Vuču ino z Dobrim Zdravjam svoj Profesjon Naprej Pelju
Kar usakimu iz Serca Želim.

Pervič je 8 Muštru Na 8 Podložniku) usi LeichtTeilig
 Drugič je 10 Muštru Na 12 Podložniku) za Hantle, Sarvijete
 Tretič je 20 Muštru Na 16 Podložniku) in Tischtuche⁵⁹.
 Cetertič je 8 Muštru na 16 Podložniku Schwerteilig
 Petič so 4 Mušter Na 8 Podložniku)
 Šestič so 4 Mušter Na 12 Podložniku) usi Naspancier
 Sedmič je 6 Muštru Na 16 Podložniku)

Skupi 60 Pildu usak Druge sorte.

Finis.

Kazalo Za Prejo⁶⁰ in Grebena⁶¹

Takšne Grebena Morajo biti za usako Prejo.

Za Platno		Tisch Cajg		Na Špancier		Anmerkung
Preje No.	Greben No.	Preje No.	Greben No.	Preje No.	Greben No.	Usi Grebeni
	*		**		***	Morejo biti
						Po 90 Centi
						Metru Široki
Za	8	Za	8	Za	8	17
	10		10		10	18
	12		12		12	20
	14		14		14	22
	16		16		16	24
	18		18		18	26
	20		20		20	28
	25		25		25	32
	30		30		30	36
	35		35		35	38
	40		40		40	40
	50		50		50	46

* usi 5/4 Široki Greben
 Po Dve Nit u Zob

** Po Tri Nit uzob
 usi 5/4 Šeroki

*** Po Dve Nit u zob
 usi 5/4 Šeroki

Ta Žnora je za useh
 Sedemnajst Muštru⁶², kateri
 se nahajajo zaporedoma od
 tega kraja.

Literatura

- ¹ Arhiv Loškega muzeja, inv. Stev. F-A 178.
- ² V evropskih državah so bili številni tovrstni viri že evidentirani, bodisi da so v zasebni lasti, del muzejskih ali šolskih zbirk, arhivov ali knjižnic: npr. vzorčna knjiga Andersa Grönberga iz leta 1800 (original v Porvooon museo), vzorčna knjiga neimenovanega tkalca iz Inkeroinena iz leta 1767 (original v Nordiska Museet), vzorčna knjiga Johanna Friedricha Kocha iz leta 1828 (original v Schweizerisches Landesmuseum), vzorčna knjiga Antonia Candotta iz leta 1791 (original v Biblioteca Guarneriana de s. Daniele del Friuli), vzorčna knjiga Antonia di Croceja iz leta 1884 (original v Museo delle Arti e Traditioni Popolari), vzorčna knjiga neimenovanega avstrijskega tkalca iz 1780 (v zasebni lasti), vzorčna knjiga Sissa Kjederqvista iz leta 1858 (original v Danish National Museum), vzorčna knjiga neimenovanega škotskega tkalca iz 19. stoletja (v zasebni lasti) idr. Nekatere rokopisne vzorčne knjižice so zgodovinsko in tehnično ovrednotene ali celo ponatisnjene (npr. vzorčna knjiga Antonia Candotta iz leta 1791: Tessitori di Carnia, Gorizia 1991). Ponatisi so na voljo za nadaljnje raziskave, po drugi strani pa vključeni v procese izobraževanja sodobnih tkalcev, tekstilnih tehnologov in oblikovalcev.
- ³ O Bernikovi vzorčni knjigi sem poročala na mednarodnem simpoziju z naslovom 'Linen on Net – The Common roots of the European linen patterns' (Hämeenlinna, Finska, 18. 9. 1998), navedena pa je tudi v zborniku referatov z istim naslovom, (Udine) 1999, str. 119.
- ⁴ V muzejskih prevzemnih dokumentih je Janez Humer naveden kot Bernikov sorodnik, iz odtisnjene- ga žiga na notranji naslovni strani vzorčne knjige pa je razvidno, da je bil omenjeni gospod soboslikar, stanujoč na Karlovski ul. 6 v Škofji Loki.
- ⁵ Knjiga *-Gostači-*, Župnijski arhiv Škofja Loka; ob rojstnem vpisu je označen kot *-gostač-*, iz česar lahko sklepamo, da se je rodil v družini gostačev. Popisnice prebivalstva za leto 1890, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Oddelek v Škofji Loki. Ob popisu prebivalstva leta 1880 J. Bernika na omenjenem naslovu še ni bilo.
- ⁶ Z Margareto, roj. 7. 7. 1857 v Starem Dvoru, se je poročil 17. 10. 1881; Knjiga *-Gostači-*, Župnijski arhiv Škofja Loka.
- ⁷ France Štukl, *Knjiga biš v Škofji Loki II*, Škofja Loka 1984, str. 32–33.
- ⁸ Zaznamek o smrti v seznamu umrlih v Škofji Loki v letu 1902, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Oddelek v Škofji Loki. Ker je bil Jožef Bernik ob svoji smrti že brez lastnine (gl. op. 8), zapuščinske razprave ni bilo.
- ⁹ Z izročilno pogodbo z dne 24. 11. 1902, ki jo je sestavil škofjeloški notar Niko Lenček, je polovinski delež Jožefa Bernika, ocenjen na 520 kron, izročen in prepuščen njegovi ženi Marjeti Bernik. Original hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, oddelek v Škofji Loki (št. 10258/2843).
- ¹⁰ France Štukl, *Knjiga biš v Škofji Loki II*, Škofja Loka 1984, str. 33.
- ¹¹ Knjiga *-Gostači-*, Župnijski arhiv Škofja Loka.
- ¹² France Štukl, *Knjiga biš v Škofji Loki II*, Škofja Loka 1984, str. 33.
- ¹³ No. 1 do No. 46 ter šestnajst neoštevilčenih vzorcev za tkanje.
- ¹⁴ No. 47 do No. 60.
- ¹⁵ Listni damastni vzorci na osem podnožnikov (No. 1–8), dvanaest podnožnikov (No. 9–18), lažji vzorci na šestnajst podnožnikov (No. 19–38), težji vzorci na šestnajst podnožnikov (No. 39–46). V skupino damastnih vzorcev na osem podnožnikov lahko uvrstimo tudi vseh 16 neoštevilčenih vzorcev. Zadnjo skupino oštevilčenih vzorcev sam imenuje vzorci *-na špancir-*, zanje pa je potrebno spet osem (No. 47–50), dvanaest (No. 51–54) in šestnajst podnožnikov (No. 55–60).
- ¹⁶ Na slovenskem podeželju so bile še v 20. stoletju najbolj razširjene horizontalne statve (*-krosna-*) z dve- ma ali kvečjemu štirimi listi in štirimi podnožniki. Poleg teh so poznali tudi tkalsko deščico (*-brdo-*, *-brdce-*) za tkanje ozkih trakov, na območju Gorjancev in nekaterih krajev v Beli Krajini pa še pokončne statve (*-tara-*) za izdelavo volnenih vzorčastih predpasnikov, torb, preprog.
- ¹⁷ Zbirke slovenskih muzejev so z vidika opreme delavnic oz. tkalskih priprav profesionalnih mestnih in trških tkalcev povsem pomanjkljive.
- ¹⁸ Josip Žontar, Platnarstvo in sitarstvo v loškem gospodstvu v 18. stoletju: v: *Loški razgledi* 2, Škofja Loka, str. 95.
- ¹⁹ Aleksandra Serše, *Strokovno šolstvo v osrednji Sloveniji do leta 1941: s posebnim ozirom na obrtno šol- stvo na področju Kranjske*, Ljubljana 1995.
- ²⁰ Obrtniška cehovska pravila so za pomočniško dobo zahtevala nekajletno izpopolnjevanje znanja v tu- jini (glej op. 21).

- ²¹ Pavle Blaznik, 1994/1940, O cehih na Slovenskem; v: *Loški razgledi – Doneski 2* (ponatis iz 1940), Škofja Loka, str. 4. V zborniku referatov *‘Linen on Net – The Common roots of the European linen patterns’*, (Udine) 1999, je do podobnih sklepov na podlagi študija domače in tuje literature prišlo več avtorjev iz različnih evropskih dežel.
- ²² Frickinger Johann Michael, *Weber-Bild-Buch*, Vierte verbesserte Auflage, Neustadt und Leipzig 1783. Original hrani Museum für angewandte Kunst na Dunaju.
- ²³ Elsa Silpala, The history of linen patterns in Finland; v: *Linen on Net – The Common roots of the European linen patterns*, (Udine) 1999, str. 54.
- ²⁴ Na Švedskem sta bili tiskani dve knjigi z vzorci (l. 1820 in 1828); obe sta imeli značaj učbenika. Mariana Eriksson, Viola Germain: Patterned linen in Sweden; v: *Linen on Net – The Common roots of the European linen patterns*, (Udine) 1999, str. 146.
- ²⁵ Kot op. 23 in 24.
- ²⁶ Gina Morandini, Carmen Romeo, An account of the most popular patterns of Friuli textile tradition (18th–19th centuries); v: *Linen on Net – The Common roots of the European linen patterns*, (Udine) 1999, str. 227.
- ²⁷ Na primer: Bernikov vzorec št. 19 je zelo podoben vzorcu iz vzorčne knjige F. Kocha iz leta 1847 (*Tessitori di Carnia* 1991, 46) in vzorcu namiznega prta iz Slovenskega etnografskega muzeja (inv. št. 16537). Vzorca št. 47 in 48 iz Bernikove knjižice sta primera vzorcev s t. i. diamantnim motivom; ti vzorci so zelo pogosti tudi v drugih vzorčnih knjigah, npr. vzorca št. 35 ali 36 iz vzorčne knjige Antonia Candotta iz leta 1791 (*Tessitori di Carnia* 1991, 136 in 138); enak vzorec ima namizni prt iz Slovenskega etnografskega muzeja (inv. št. 125). Vzorec na oltarnem prtiču iz SEM-a (inv. št. 938) je identičen z enim od neoštevilčenih vzorcev J. Bernika; po tipu vzorcev so jim sorodne tudi brisače, ki jih hrani Verski muzej v Stični. Bernikov vzorec št. 1 je enak vzorcu št. 55 v vzorčni knjigi Antonia Candotta iz leta 1791 (*Tessitori di Carnia* 1991, 176) ter vzorcu prta iz Slovenskega etnografskega muzeja (inv. št. 8365). In tako dalje.
- ²⁸ Seznam umrlih v Škofji Loki leta 1902. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Oddelek v Škofji Loki.
- ²⁹ Obrtni red iz leta 1859 je vpeljal mnogo večjo obrtno svobodo v primerjavi s prejšnjim, odpravljal je cehovske privilegije in dajal možnosti tudi ljudem, ki obrtno niso bili usposobljeni. Sergij Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, Ljubljana 1961, str. 479 sled.
- ³⁰ podložnik = podnožnik ali podnožka. Podnožke so leseni ali kovinski enoramni vzvodi, pritrjeni pod statvami, s katerimi dvigujemo ali spuščamo liste (okvire z ničalnicami, skozi katere vdevamo niti osnovne). Ivan Lampret, *Vezave tkanin – listne vezave*, Kranj 1976, str. 4 in 5.
- ³¹ pild = list, tu v pomenu vzorčnega lista oz. s podobnim izrazom vzornice. Vzornica: na mrežastem papirju prikazano prepletanje niti v vezavi tkanin. Iz vzornice so razvidni vezava, vdev v liste in greben, podvez/..., stopanja /..., *Tekstilni leksikon*, Ljubljana 1989, str. 389.
- ³² Zhora = podvez listov na statvah, ki jih glede na vzorec povežejo na podnožke (gl. op. 20).
- ³³ na civilih = v keprovi vezavi.
- ³⁴ na atlas = v atlasovi vezavi.
- ³⁵ Vzorci, ki jih Bernik posrečeno imenuje »muštri na špancir«, dajejo vtis levega in desnega polovičnega zamika osnovnega motiva, kar spominja na korake. Vzorci te vrste sodijo v zelo raznoliko skupino križastih keprovih in okrasnih ali okrašenih keprovih vezav: Ivan Lampret, *Vezave tkanin – listne vezave*, Kranj 1976, str. 41–43 in 62; *Tekstilni leksikon*, Ljubljana 1989, str. 150 in 208.
- ³⁶ Blago za namizno opremo, torej za prte in prtiče oz. serviete.
- ³⁷ Blago za tekstilne stenske tapete, po vsej verjetnosti pa tudi za blago za tapecirano pohištvo.
- ³⁸ Blago za oblačila.
- ³⁹ Blago za brisače, serviete in namizne prte.
- ⁴⁰ Izbira niti za osnovo in votek pri tkanju (debelina, sukanost itd.) je za videz tkanega izdelka lahko odločilna.
- ⁴¹ Greben: okvir z zobci, ki vodi osnovne niti. /.../ je pritrjen v bilu, s katerim se pribija votek in je drsna opora za prelet čolnička /.../. Prav tako drži greben osnovne niti v pravilnem redu in gostoti. Vdev v greben je odvisen od vezav in gostote. Število zob na 1 cm je gostota grebena, na 10 cm pa številka grebena. *Tekstilni leksikon*, Ljubljana 1989, str. 103.
- ⁴² Knjižica vsebuje še 16 (v tekstu 17) neoštevilčenih vzorcev, ki začnejo z drugega konca knjižice in so pospremljeni z navedenim komentarjem na prvem vzorcu.